

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 grudnia 2022 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi VIII Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: Asesor sądowy Justyna Stelmach

Protokolant: stażysta Justyna Osiewała-Wawrowska

po rozpoznaniu w dniu 9 grudnia 2022 roku w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa S. W.

przeciwko E. J., B. B. (1), A. W.

przy udziale Prokuratora

o zachówek

1. zasądza na rzecz S. W. tytułem zachowku kwoty:

a) od E. J. kwotę 12.020,24 zł (dwanaście tysięcy dwadzieścia złotych dwadzieścia cztery grosze) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 6 lutego 2021 roku do dnia zapłaty,

b) od B. B. (1) kwotę 11.644,87 zł (jedenaście tysięcy sześćset czterdzieści cztery złote osiemdziesiąt siedem groszy) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 6 lutego 2021 roku do dnia zapłaty,

c) od A. W. kwotę 25.009,99 zł (dwadzieścia pięć tysięcy dziewięć złotych dziewięćdziesiąt dziewięć groszy) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 25 lutego 2022 roku do dnia zapłaty;

2. oddala powództwo w pozostałej części;

3. zasądza na rzecz S. W. tytułem zwrotu kosztów procesu kwoty:

a) od E. J. kwotę 478,32 zł (czteryście siedemdziesiąt osiem złotych trzydzieści dwa grosze) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty,

b) od B. B. (1) kwotę 458,39 zł (czteryście pięćdziesiąt osiem złotych trzydzieści dziewięć groszy) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty,

c) od A. W. kwotę 996,50 zł (dziewięćset dziewięćdziesiąt sześć złotych pięćdziesiąt groszy) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;

4. obciąża powoda obowiązkiem zwrotu na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi kwoty 140 (sto czterdzieści) złotych tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych;

5. przyznaje i nakazuje wypłacić ze środków Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi na rzecz adwokata R. G. kwotę 3.600 zł (trzy tysiące sześćset złotych), w tym należny podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej A. W. z urzędu.

Sygn. akt VIII C 1100/20

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 3 listopada 2020 roku, skierowanym przeciwko B. B. (1), E. J. i A. W., powód S. W. wniósł o zasądzenie od pozwanych solidarnie kwoty 47.229 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 18 czerwca 2020 roku do dnia zapłaty oraz o zwrot kosztów procesu.

W uzasadnieniu pełn. powoda, podniósł, iż ww. kwota dochodzona jest tytułem zachowku po J. W.. Spadkodawca pozostawił po sobie ośmioro dzieci, w związku z czym dzieci odziedziczyły spadek w częściach równych tj. po 1/8 części każde z nich. Nadto, wskazano, iż w dniu 26 stycznia 2011 roku J. W. przekazał w drodze darowizny na rzecz każdej z pozwanych udział 1/3 należącej do niego nieruchomości położonej w Ł. przy ul. (...). Wartość tej nieruchomości według stanu z dnia dokonania darowizny, a cen aktualnych wynosi 900.000 zł. Zdaniem powoda z uwagi na rozporządzenie majątkiem, jakie zmarły uczynił przed śmiercią spadek po nim pozostaje pusty. Podkreślono przy tym, że powód nie otrzymał od ojca żadnej darowizny, nie otrzymał również od obdarowanych należnego mu zachowku. Jedynie pozwana E. J. wypłaciła powodowi tytułem zachowku kwotę 9.021 zł.

(pozew k. 5-6v.)

W odpowiedzi na pozew z dnia 26 stycznia 2021 roku pozwana E. J. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na jej rzecz zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwana zakwestionowała, że zobowiązanie obdarowanych do zapłaty zachowku jest solidarne. Nadto, pozwana podniosła, że w dniu 11 marca 2020 r. został wydany przez Sąd Okręgowy w Łodzi wyrok (prawomocny od 9 czerwca 2020 r.) i na jego podstawie spełniła ona świadczenie na rzecz swojego brata W. W.. Następnie skontaktowała się ona z powodem i powiadomiła go o treści wyroku, a także uzgodniła, że zapłaci na jego rzecz analogiczną kwotę zachowku, jak dla brata W. W.. W dniu 13 października 2020 r. wpłaciła ona na konto S. W. kwotę 9.021 zł, która jej zdaniem wyczerpuje w całości roszczenie o zapłatę wobec jej osoby. Jednocześnie pozwana zakwestionowała fakt otrzymania wezwania do zapłaty z dnia 8 maja 2020 roku. Z ostrożności pozwana podniosła, że J. W. pozostawił po sobie ruchomości znacznej wartości, zatem spadek nie jest pusty.

(odpowiedzi na pozew k. 55-60)

Pismem procesowym z dnia 10 lutego 2022 r. pełnomocnik powoda cofnął pozew w zakresie kwoty 7.823,97 zł oraz w zakresie odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 47.229 zł od dnia 3 lipca 2020 roku do dnia 5 lutego 2021 roku ze zrzeczeniem się roszczenia.

(pismo procesowe powoda k. 64)

Pismem procesowym z dnia 27 stycznia 2022 roku pełn. powoda zmodyfikował powództwo i wskazał, iż wnosi o zasądzenie solidarne od pozwanych na rzecz powoda kwoty 39.405,03 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 6 lutego 2021 roku do dnia zapłaty, tytułem częściowego zachowku po J. W..

(pismo procesowe k. 132)

Na rozprawie z dnia 28 stycznia 2022 roku pozwana B. B. (1) wniosła o oddalenie powództwa, wskazała, że jej zdaniem zachówek został wypłacony i rozliczony. E. J. podtrzymała dotychczasowe stanowisko.

(protokół rozprawy z dnia 28 stycznia 2022 r. k. 137-138v.)

Pismem z dnia 10 lutego 2022 r. Prokurator na podstawie art. 7 k.p.c. i art. 60 § 1 k.p.c. zgłosił swój udział w niniejszym postępowaniu.

(pismo k. 150)

Pismem procesowym z dnia 11 lutego 2022 r. pozwana E. J. podniosła zarzut przedawnienia roszczenia.

(pismo procesowe k. 156-157)

Na rozprawie w dniu 17 maja 2022 r. pełn. powoda podtrzymał dotychczasowe stanowisko, zaś pozwane, w tym A. W., wniosły o oddalenie powództwa. Prokurator wniósł o zapłatę w częściach nieuiszczonych przez pozwane na rzecz powoda.

(protokół rozprawy z dnia 17 maja 2022 roku k. 172-175)

Pismem procesowym z dnia 20 czerwca 2022 r. pełn. powoda zmodyfikował powództwo i wniósł o zasądzenie solidarne od pozwanych na rzecz powoda kwoty 50.030,03 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 6 lutego 2021 roku do dnia zapłaty tytułem całości zachowku po J. W..

(pismo procesowe k. 219)

Postanowieniem z dnia 13 lipca 2022 r. ustanowiono dla pozwanej A. W. pełnomocnika z urzędu.

(postanowienie k. 234)

Pismem przygotowawczym z dnia 12 września 2022 roku pełnomocnik z urzędu pozwanej A. W. wniósł o oddalenie powództwa w całości. W uzasadnieniu podniósł on, że powód otrzymał w drodze spadku majątek pokrywający jego zachówek. Nadto, wskazał on, że roszczenie powoda są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, bowiem A. W. jest osobą chorą, cierpi na schizofrenię, nie pracuje i utrzymuje się z zasiłku. Konieczność zapłaty kwoty zachowku pozbawi ją całkowicie środków do życia.

(pismo przygotowawcze k. 256-257)

Na rozprawie w dniu 9 grudnia 2022 roku (poprzedzającej wydanie wyroku) stanowiska stron nie uległy zmianie. Pełnomocnik pozwanej wniósł o zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego, zaś prokurator pozostawił rozstrzygnięcie do uznania Sądu.

(protokół rozprawy z dnia 9 grudnia 2022 roku k. 280-281)

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powód i pozwane są rodzeństwem, dziećmi - zmarłego w dniu 24 października 2016 r., w Ł.- J. W.. Postanowieniem z dnia 6 lutego 2017 rok, wydanym w sprawie I Ns 1730/16 przez Sąd Rejonowy dla Łodzi -Widzewa w Łodzi stwierdził, że spadek po J. W. na podstawie ustawy nabyły jego dzieci po 1/8 każde z nich.

(z załączonych akt II C 1636/17 – postanowienie k. 8)

W skład spadku po J. W. weszły ruchomości:

1. ciągnik rolniczy U. (...), rok produkcji 1997, o nr rej. (...);
2. samochód V. (...), rok produkcji 1993, o nr rej. (...);
3. przyczepa rolnicza (...), rok produkcji 1960, o nr rej. (...);

4. samochód M. (...), rok produkcji 1998, o nr rej. (...);
5. ciągnik rolniczy U. 120 2MP, rok produkcji 1975, o nr rej. (...);
6. ciągnik rolniczy U. U- (...), rok produkcji 1989, o nr rej. (...);
7. ciągnik rolniczy U., rok produkcji 1987, o nr rej. (...);
8. części do maszyn rolniczych i złom;
9. lodówka A. o wartości 899 zł.

Ruchomości wymienione w pkt 1.-8 zostały sprzedane po śmierci spadkodawcy za łączną kwotę 90.000 zł. Każdy z ośmiorga spadkobierców, w tym także powód, otrzymał w związku z tym kwotę po 10.000 zł. Pozostała kwota po 1.250 zł (łącznie 10.000 zł) została przeznaczona na: wywóz kontenerem śmieci z działki, ubezpieczenie ciągników, wynagrodzenie dla rzeczoznawcy, pomnik, inne koszty (pracownicy).

(okoliczności bezsporne, rozliczenie k. 119, z załączonych akt II C 1636/17: umowy k. 96-102).

Spadkodawca pozostawił po sobie długi z tytułu niespłaconych kredytów, zaciągniętych na zakup towarów i usług w kwotach:

-5.159 zł w (...) Banku S.A z siedzibą w W.;

-4.426,35 zł w (...) Bank S.A. z siedzibą we W.

(z załączonych akt II C 1636/17: umowy k. 113-115,116-118, informacja k. 230)

Spadkodawca za życia dokonał następujących darowizn:

1) kwoty 84.000 zł - w dniu 21 stycznia 2011 roku - na rzecz córki B. B. (1);

2) lokalu mieszkalnego nr (...), przy ul. (...) w Ł.- w dniu 26 stycznia 2011 roku (rep. A nr 500/2011) - na współwłasność córek B. B. (1) i E. J. po 1/2 części na rzecz każdej z nich;

3) nieruchomości, położonej w Ł., przy ul. (...) - w dniu w dniu 26 stycznia 2011 roku (rep. A nr 507/2011) - na współwłasność córek B. B. (1) i E. J. i A. W. po 1/3 części na rzecz każdej z nich.

(okoliczności bezsporne, dowód z przesłuchania stron – nagranie protokołu rozprawy z dnia 17 maja 2022 r. od 00:06:48 do 00:28:34 (powoda), od 00:28:34 do 00:57:41 (B. B. (1)), od 00:57:41 do 01:07:22 (E. J.), od 01:07:22 do 01:15:00 (A. W., z załączonych akt: II C 1636/17: akty notarialne k. 9-13,107-112, wyrok k. 308, uzasadnienie k. 321)

W dniu 19 kwietnia 2017 r. pozwane B. B. (1) i E. J. sprzedały lokal mieszkalny nr (...), przy ul. (...) w Ł. za cenę 127.000 zł.

(z załączonych akt II C 1636/17: akt notarialny k. 90-95)

Pozwane B. B. (1) oraz E. J. poniosły koszty postawienia nagrobka dla spadkodawcy w kwocie 7.430 zł, opłaty zezwalającej na jego postawienie w wysokości 400 zł oraz zezwolenia na wjazd na cmentarz -70 zł. M. in. na budowę pomnika pobrano od każdego z rodzeństwa po kwocie 1.250 zł. Zasilek pogrzebowy (4.000 zł) został przyznany córce B. B. (1), został on zaś wypłacony na rzecz zakładu pogrzebowego zgodnie z wnioskiem pozwanej.

(rozliczenie k. 179, pismo z ZUS k. 205, z załączonych akt II C 1636/17: faktura i dowód opłaty k. 32, dowód przelewu k. 104)

W dniu 23 grudnia 2021 roku pozwane sprzedały nieruchomość położoną przy ul. (...) w Ł. za łączną cenę w wysokości 1.070.000,01 zł (cena każdego z udziałów wyniosła 356.666,67 zł na rzecz każdej z pozwanych).

(akt notarialny k. 188-194)

Stan nieruchomości przy ul. (...) w Ł. pogorszył się, była ona zaniedbana. Krzaki rozrosły się. Były na niej posadowione budynki gospodarcze w ruinie, pozostałości fundamentów pod szklarnię.

(dowód z przesłuchania stron – nagranie protokołu rozprawy z dnia 17 maja 2022 r. od 00:28:34 do 00:57:41 (B. B. (1)), od 00:57:41 do 01:07:22 (E. J.), od 01:07:22 do 01:15:00 (A. W.))

Pozwane B. B. (1) i E. J. wypłaciły rodzeństwu, w tym powodowi po kwocie 3.968,75 zł tytułem zachowku po sprzedaży mieszkania przy ul. (...) w Ł..

(okoliczności bezsporne, dowód z przesłuchania stron – nagranie protokołu rozprawy z dnia 17 maja 2022 r. od 00:06:48 do 00:28:34 (powoda), od 00:28:34 do 00:57:41 (B. B. (1)), od 00:57:41 do 01:07:22 (E. J.), od 01:07:22 do 01:15:00 (A. W.), z załączonych akt II C 1636/17: oświadczenie k. 103, wyrok k. 308, uzasadnienie k. 321).

W dniu 13 października 2020 roku pozwana E. J. przelała na rzecz powoda S. W. kwotę 9.021 zł.

(potwierdzenie operacji k. 62)

W dniu 5 lutego 2021 roku pozwana B. B. (1) przelała na rzecz powoda S. W. kwotę 9.396,37 zł.

(potwierdzenie transakcji k. 153)

Pozwana A. W. jest osobą niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym. Cierpi na schizofrenię. Jest ona zdolna do pracy – może pracować w warunkach chronionych. Nie wymaga ona konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Mieszka sama, nikt się nią nie opiekuje. Przyjmuje lekarstwa, zastrzyki, korzysta z pomocy pielęgniarki. Utrzymuje się z zasiłku i z pieniędzy pozostałych po sprzedaży ww. nieruchomości.

(orzeczenie k. 217-271v., dowód z przesłuchania A. W. – nagranie protokołu rozprawy z dnia 17 maja 2022 r. od 01:07:22 do 01:15:00)

Relacje w rodzinie powoda i pozwanych były trudne. Powód utrzymywał stosunki z ojcem raz na rok. Spadkodawca nie prosił powoda o opiekę, ich spotkania kończyły się niesnaskami. J. W. miał konflikty ze swoimi dziećmi, awanturował się.

(dowód z przesłuchania stron – nagranie protokołu rozprawy z dnia 17 maja 2022 r. od 00:06:48 do 00:28:34 (powoda), od 00:28:34 do 00:57:41 (B. B. (1)), od 00:57:41 do 01:07:22 (E. J.), od 01:07:22 do 01:15:00 (A. W.))

Przed wytoczeniem powództwa powód wystosował do pozwanych wezwania do zapłaty kwoty 56.250 zł. Wezwania kierowane do A. W. i E. J. zostały wysłane na nieprawidłowe adresy i nigdy do nich nie dotarły. Wezwanie kierowane do B. B. (1), zostało jej doręczone w dniu 18 czerwca 2020 r.

(wezwania do zapłaty z dowodem nadania i wydrukiem z e-monitoring k. 25-30, k. 31-36, k. 37 -41)

Dokonując ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie Sąd oparł się na powołanych dowodach z dokumentów, w tym z załączonych akt Sądu Okręgowego w Łodzi o sygn. II C 1636/17, jak również na dowodzie z przesłuchania stron.

W zakresie wartości nieruchomości będących przedmiotem darowizn na rzecz pozwanych Sąd oparł się na umowach sprzedaży owych nieruchomości (mieszkania i nieruchomości przy ul. (...) w Ł.). Sąd nie oparł się przy tym na opinii biegłego z zakresu szacunku nieruchomości wydanej w sprawie Sądu Okręgowego w Łodzi o sygn. II C 1636/17,

bowiem art. 995 § 1 k.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. Jednocześnie należy wskazać, iż operat szacunkowy traci swoją ważność po roku od dnia jego wydania, zatem wartość ustalona w oparciu o taki operat byłaby niemiarodajna. W tym zakresie miarodajne są zdaniem Sądu ceny wskazane w aktach notarialnych – umowy sprzedaży ww. nieruchomości, zwłaszcza, że ceny uzyskane w drodze sprzedaży były cenami uzyskanymi na wolnym rynku, zaś sam powód nie kwestionował tych cen jako zaniżonych.

Na podstawie art. 235² § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd pominął wniosek powoda o zwrócenie się do banku o wystąpienie o informację zbiorczą. Zdaniem Sądu zwrócenie się o taką informację było niedopuszczalne w związku z art. 104 i art. 105 ust. 1 pkt 2d ustawy – Prawo bankowe. Taką informację mógł uzyskać spadkobierca tj. powód.

Sąd Rejonowy zważył, co następuje.

Powództwo podlegało uwzględnieniu jedynie w części.

Zgodnie z art. 991 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Zachówek może być pokryty w różny sposób - bądź przez powołanie do spadku, zapis, darowiznę lub też przez zapłatę określonej kwoty.

Stosownie do treści art. 1000 § 1 k.c. jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny. Jeżeli obdarowany sam jest uprawniony do zachowku, ponosi on odpowiedzialność względem innych uprawnionych do zachowku tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek. (art. 1000 § 2 k.c.)

Zgodnie z art. 1001 k.c. spośród kilku obdarowanych obdarowany wcześniej ponosi odpowiedzialność stosownie do przepisów artykułu poprzedzającego tylko wtedy, gdy uprawniony do zachowku nie może uzyskać uzupełnienia zachowku od osoby, która została obdarowana później. Oznacza to, że kilku obdarowanych przez spadkodawcę w różnych datach odpowiada wobec uprawnionego z tytułu zachowku w sposób samodzielny, a przy tym sukcesywnie w tym znaczeniu, że wcześniej obdarowany ponosi odpowiedzialność dopiero w razie niemożliwości zaspokojenia roszczenia o uzupełnienie zachowku przez później obdarowanego. Osoba później obdarowana odpowiada wobec uprawnionego do pełnej wysokości przysługującego mu zachowku, a jedynym ograniczeniem jej odpowiedzialności - z zastrzeżeniem art. 1000 § 2 k.c. - jest wartość wzbogacenia będącego skutkiem wzbogacenia (art. 1000 § 1 zdanie drugie k.c.). Obdarowany przez spadkodawcę nie odpowiada więc proporcjonalnie do wartości otrzymanych darowizn, lecz odrębnie i kolejno odpowiednio do dat otrzymania darowizn na swoją rzecz. Jednocześnie, należy wskazać, iż z ww. przepisów wynika, iż odpowiedzialność obdarowanego jest odpowiedzialnością samodzielną tj. do wartości swojego wzbogacenia i w przypadku, gdy było dokonanych kilka darowizn należało w pierwszej kolejności będzie odpowiadał osoba obdarowana najpóźniej. Ww. przepisy wykluczają solidarną odpowiedzialność obdarowanych (w niniejszej sprawie- pozwanych) względem uprawnionego do uzupełnienia zachowku. Zaś solidarności nie można domniemywać, zgodnie bowiem z art. 369 k.c. zobowiązanie jest solidarne, jeżeli to wynika z ustawy lub z czynności prawnej.

W celu obliczenia wartości zachowku należy ustalić wartość tzw. substratu spadku, czyli czystej wartości spadku, odpowiadającej różnicy między stanem czynnym spadku (aktywami) a stanem biernym spadku (pasywami) z

pominięciem długów wynikających z zapisów i poleceń. Przy obliczaniu zachowku uwzględnić trzeba wartość spadku według stanu z chwili otwarcia spadku, ale według cen z chwili ustalania zachowku. Do czystej wartości spadku dolicza się wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów art. 993, art. 994 i art. 997 k.c. Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalenia zachowku (por. uchwała składu 7 sędziów SN - zasada prawna z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, OSNCP 1985, nr 10, poz. 147).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy należy wskazać, że spadkodawca pozostawił po sobie ośmioro dzieci, które zostały powołane do spadku po 1/8 części każde z nich.

Powód nie jest niezdolny do pracy, a zatem ma prawo do żądania wartości 1/2 udziału spadkowego, który by mu przypadł. Ułamek stanowiący podstawę do obliczania zachowku w przypadku powoda wynosi zatem -1/16.

W sprawie bezsporne również było, że spadkodawca jako majątek spadkowy pozostawił wyłącznie ruchomości. (...) zostały rozdysponowane przez niego za jego życia poprzez darowizny na rzecz pozwanych córek. Pozostawione przez spadkodawcę ruchomości, z wyjątkiem lodówki, zostały zbyte przez spadkobierców, którzy dokonali podziału kwot uzyskanych z ich sprzedaży. Ostatecznie zostały również zbyte nieruchomości będące przedmiotami darowizn.

Przy ustalaniu wartości spadku należało zatem uwzględnić wartość 90.000 zł uzyskaną ze sprzedaży ruchomości i złomu, która to kwota została rozliczona przez spadkobierców, nadto kwotę 899 zł wartości lodówki, która to z chwilą śmierci spadkodawcy stała się współwłasnością wszystkich spadkobierców. Jako aktywa więc Sąd przyjął kwotę 90.899 zł.

Od tej kwoty należało odliczyć pozostawione przez spadkodawcę długi spadkowe w łącznej kwocie 9.621,35 zł (4.426,35 zł na rzecz (...) Bank S.A. + 5.195 zł na rzecz (...) Bank S.A.). Należy wskazać, że do długów tych nie zaliczono kosztów pogrzebu stosownie do art. 922 § 3 k.c., bowiem jak wykazało przeprowadzone postępowanie dowodowe pozwana B. B. (1) otrzymała z ZUS-u zasiłek pogrzebowy w ustawowej kwocie 4.000 zł, nadto ośmioro rodzeństwa pokryło koszty postawienia pomnika (nagrobka), o czym świadczy rozliczenie załączone do akt niniejszego postępowania.

Oznacza to, że stan czynny spadku wyniósł zatem 81.277,65 zł (90.899 zł- 9.621,35 zł).

Do tej wartości należało następnie doliczyć wartość następujących darowizn uczynionych przez spadkodawcę:

- kwoty 84.000 zł otrzymana w dniu 21 stycznia 2011 roku przez B. B. (1);
- wartość lokalu mieszkalnego nr (...), przy ul. (...), wyniosła 127.000 zł - lokal ten został zbyty za taką kwotę i nie była ona przedmiotem sporu między stronami;
- wartość nieruchomości, położonej w Ł. przy ul. (...) w kwocie 1.070.000,01 zł – również do ustalenia tejże wartości przyjęto cenę sprzedaży tejże nieruchomości.

Łączna wartość darowizn wyniosła zatem 1.281.000,01 zł.

Mając to na względzie należało uznać, że substrat zachowku wyniósł 1.362.277,66 zł, z czego 1/16 stanowi kwotę 85.142,35 zł należnego powodowi zachowku.

Od tej kwoty należy jednak odjąć to co powód już otrzymał w spadku, a zatem 10.000 zł ze zbycia ruchomości oraz udział we współwłasności lodówki - 112,37 zł.

Po odliczeniu tych kwot niepokryta została kwota 75.029,98 zł. Biorąc pod uwagę, że ostatnią darowizną była darowizna nieruchomości, położonej w Ł., przy ul. (...), dokonana w dniu 26 stycznia 2011 roku na współwłasność

pozwanym B. B. (1), E. J. i A. W. po 1/3 części na rzecz każdej z nich, w takiej części każda z nich jest zobowiązana do pokrycia zachowku na rzecz powoda, czyli po 25.009,99 zł.

Na poczet należności od pozwanych B. B. (1) i E. J. należało zaliczyć kwoty, które zostały już przez pozwane wypłacone powodowi tytułem zachowku, a była to w przypadku E. J. łączna kwota 12.989,75 zł (9.021 zł i 3.968,75 zł), zaś w przypadku B. B. (1) kwota 13.365,12 zł (9.396,37 zł i 3.968,75 zł).

W tym miejscu należy poczynić uwagę, iż zdaniem Sądu nie było dopuszczalne zaliczenie wpłaconej przez B. B. (1) kwoty 9.396,37 zł w części na odsetki, tak jak uczynił to powód (pismo k. 64). Przede wszystkim należy wskazać, iż zobowiązanie pozwanych nie było solidarne, bowiem każda pozwana odpowiadała w granicach własnego wzbogacenia. Po drugie, dochodzona wierzytelność wobec każdej z pozwanej stała się wymagalna w innym czasie (E. J., jak i A. W. nigdy nie otrzymały wezwania do zapłaty). Zatem prawidłowo należało zaliczyć kwotę 9.396,37 zł na rzecz należności głównej dochodzonej od B. B. (1).

Ostatecznie zatem należne na rzecz powoda od pozwanych były kwoty:

- od E. J. kwota 12.020,24 zł (25.009,99 zł – 12.989,75 zł),
- od B. B. (2) kwota 11.644,87 zł (25.009,99 zł – 13.365,12 zł),
- od A. W. kwota 25.009,99 zł.

W tym miejscu należy również odnieść się do podniesionego przez E. J. zarzutu przedawnienia dochodzonego względem niej roszczenia. Zarzut ten okazał się niezasadny. Stosownie do art. 1007 § 2 k.c. roszczenie przeciwko osobie obowiązanej do uzupełnienia zachowku z tytułu otrzymanych od spadkodawcy zapisu windykacyjnego lub darowizny przedawnia się z upływem lat pięciu od otwarcia spadku. Spadkodawca zmarł 24 października 2016 r., zatem przedawnienia roszczenia o uzupełnienie zachowku przedawniałoby się z dniem 24 października 2021 r., przy czym przy uwzględnieniu art. 118 k.c., koniec tego terminu przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego tj. na 31 grudnia 2021 roku. Pozew w niniejszej sprawie powód wniósł 3 listopada 2020 roku. Stosownie do art. 123 § 1 pkt 1 i 2 k.c. bieg przedawnienia przerywa się: przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia, przez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której roszczenie przysługuje. Po każdym przerwaniu przedawnienia biegnie ono na nowo. (art. 124 § 1 k.c.). Oznacza to, że powód wnosząc powództwo o zapłatę zachowku przed dniem 31 grudnia 2021 roku, uchronił się przed skutkami przedawnienia. Jednocześnie należy wskazać, iż sama pozwana E. J. wypłacając powodowi zachowek w dniu 13 października 2020 r. uznała niewłaściwie dług, co również doprowadziło do przerwania biegu przedawnienia stosownie do powołanych wyżej przepisów. W tym miejscu warto również przytoczyć Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2009 r. III CSK 298/08, LEX nr 510973, zgodnie z którym wniesienie pozwu z żądaniem zapłaty zachowku przerywa bieg przedawnienia całego roszczenia, nawet jeżeli kwota zachowku okaże się wyższa od żądanej w pozwie. Zatem zarzut przedawnienia nie może się ostać co do roszczenia w zakresie rozszerzonym.

Należy również wskazać na wyznaczenie górnych granic odpowiedzialności pozwanych, w związku z tym, że pozwane same byłyby uprawnione do zachowku:

- łączna wartość darowizn na rzecz B. B. (1) wyniosła 504.166,67 zł (84.000 zł + 63.500 zł ($\frac{1}{2} \times 127.000\text{zł}$) + 356.666,67 zł ($\frac{1}{3} \times 1.070.000,01\text{ zł}$), a po odliczeniu jej własnego zachowku (85.142,35 zł) pozostała kwota 419.024,32 zł i jest to kwota górnej granicy jej odpowiedzialności;
- łączna wartość darowizn na rzecz E. J. wyniosła 420.166,67 zł (63.500 zł ($\frac{1}{2} \times 127.000\text{zł}$) + 356.666,67 zł ($\frac{1}{3} \times 1.070.000,01\text{ zł}$), a po odliczeniu jej własnego zachowku (85.142,35 zł) pozostała kwota 335.024,32 zł, jako górna granica jej odpowiedzialności;

-wartość darowizny na rzecz A. W. wyniosła 356.666,67 zł ($1/3 \times 1.070.000,01$ zł), co po odliczeniu jej własnego zachowku (85.142,35 zł), co daje górną granicę jej odpowiedzialności w kwocie 271.524,32 zł. Jednocześnie w odniesieniu do A. W. Sąd uznał, iż ona sama była by uprawniona do zachowku w wysokości $1/2$ udziału, a nie $2/3$ udziału spadkowego. Pozwana nie zdołała zgodnie z ciężarem dowodu (art. 6 k.c.) udowodnić, iż jest ona niezdolna do pracy. Wręcz przeciwnie – podczas swojego przesłuchania pozwana stwierdziła, że może ona pracować. Jednocześnie możliwość pracy wynika z orzeczenia o stopniu jej niepełnosprawności. Pozwana może bowiem pracować w warunkach pracy chronionej.

Odnosząc się natomiast do zarzutu niezgodności dochodzonego roszczenia z zasadami współżycia społecznego, należy wskazać, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że w sprawie o zachówek nie jest wyłączone obniżenie wysokości należnej z tego tytułu sumy na podstawie art. 5 k.c. (por. orzeczenia Sądu Najwyższego: uchwała z dnia 19 maja 1981 r., III CZP 18/81, wyrok z dnia 14 marca 2017 r., II CSK 436/16 oraz wyrok z dnia 28 marca 2018 r., IV CNP 10/17). Nie jest również wykluczone na podstawie art. 5 k.c. stwierdzenie, że w konkretnych okolicznościach żądanie zapłaty pełnej należności z powyższego tytułu (zachowku) pozostałoby w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego (powołana uchwała III CZP 18/81). Obniżenie wysokości zachowku może mieć jednak miejsce w przypadkach wyjątkowych, skoro prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca miał wobec swoich najbliższych, a zastosowanie art. 5 k.c. nie może udaremniać przepisów o zachowku. Ponadto, już samo pozbawienie uprawnionego do zachowku korzyści ze spadku w drodze dziedziczenia, jest dla niego dostatecznie dolegliwe, a stanu tego nie powinno się pogłębiać przez ograniczenie możliwości realizacji roszczeń z tytułu zachowku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004 r., IV CK 215/03). W konsekwencji należy przyjąć, że sprzeczność z zasadami współżycia społecznego zachodziłaby wówczas, gdy w świetle reguł lub wartości moralnych powszechnie społecznie akceptowalnych żądanie zapłaty należności z tytułu zachowku musiałyby być ocenione negatywnie. W tym kontekście nie może zostać pominięta ocena moralna postępowania uprawnionego do zachowku względem spadkobiercy bądź tak niekorzystna sytuacja zobowiązanego, że realizacja zachowku naraziłaby go na niedostatek bądź musiałaby być postrzegana, jako rażąco niesprawiedliwa. Natomiast postawa powoda wobec spadkodawcy może być jedynie uwzględniona jako dodatkowa, potęgująca stan sprzeczności z kryteriami nadużycia prawa. Wynika to z faktu, iż jeżeli istniały przesłanki do wydziedziczenia uprawnionego do zachowku, a testator tego nie uczynił, to - bez względu na motywy, które nim kierowały - należy jego wolę uszanować, a nie ją korygować przez stosowanie do instytucji zachowku art. 5 k.c. Nadto, nie można zapominać, że roszczenie o zapłatę zachowku konkretyzuje się pomiędzy określonymi pomiotami - uprawnionym do zachowku i zobowiązanym do jego zapłaty.

Oceniając dopuszczalność stosowania w niniejszej sprawie powołanego art. 5 k.c. Sąd nie doszukał się przesłanek pozwalających na pozbawienie powoda w ogóle, jak i obniżenia zachowku. Przede wszystkim pozwane nie wykazały, iż między powodem a spadkodawcą był ponadnormatywny konflikt. Pozwane podczas swojego przesłuchania same wskazały, że w ich rodzinie relacje były „złe”, „ojciec był specyficznym człowiekiem i żadnych relacji nie można było utrzymywać”. Z depozycji pozwanych wyłania się wręcz obraz ojca – spadkodawcy, który sam powodował konflikty i nie utrzymywał kontaktów z dziećmi z własnej, nieprzymuszonej woli.

Sąd nie znalazł również podstaw do oddalenia powództwa z ww. powodu wobec A. W.. Sam fakt jej niepełnosprawności nie powoduje, że z tego tytułu pozwana miałaby nie ponosić odpowiedzialności za zachówek mimo otrzymania przez nią darowizny. Nadto, pozwana ma środki pozwalające jej na bieżące utrzymanie się i wypłacenie powodowi zachowku, bowiem w grudniu 2021 roku, sprzedała ona swój udział w nieruchomości przy ul. (...) w Ł. za kwotę 356.666,67 zł, otrzymuje zasiłek, bieżącą pomoc pielęgniarstwa. Zdaniem Sądu winna ona była liczyć się z obowiązkiem wypłacenia powodowi części należnego zachowku.

O odsetkach ustawowych od zasądzonego zachowku orzeczono na podstawie art. 481 § 1 k.c. Stosownie do treści tego przepisu, jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Termin spełnienia świadczenia z tytułu zachowku nie jest oznaczony

w przepisie, ani nie wynika z właściwości zobowiązania, dlatego pozwana zobowiązana była spełnić je niezwłocznie po wezwaniu do wykonania (art. 455 k.c.). Wskazać należy, że zagadnienie oznaczenia daty początkowej zasądzenia odsetek za opóźnienie od roszczenia o zachówek wzbudza pewne kontrowersyjne. Zgodnie z jednym poglądem, roszczenie o zachówek staje się wymagalne z chwilą określenia przez sąd jego wysokości według cen z daty orzekania o nim i dopiero z tą datą staje się możliwe naliczanie odsetek za opóźnienie. Pogląd drugi wskazuje natomiast, że zastosowanie w tym przypadku znajduje ogólna reguła z art. 455 k.c. i tym samym odsetki za opóźnienie należą się od daty wezwania zobowiązanego do zapłaty. W ślad za orzecznictwem Sądu Najwyższego (tak w szczególności wyrok SN z dnia 17 kwietnia 2009 roku, III CSK 298/08; wyrok SN z dnia 17 września 2010 roku, II CSK 178/10), uznając deklaratorywny charakter orzeczenia o zachówku, Sąd akceptuje drugie ze wskazanych stanowisk.

Ostatecznie powód domagał się zasądzenia odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 6 lutego 2021 roku. Wobec B. B. (1) i E. J. żądanie to było uzasadnione, bowiem w piśmie z dnia 8 maja 2020 roku powód wezwał B. B. (1) do zapłaty kwoty 56.250 zł, wezwanie to zostało doręczone jej 18 czerwca 2020 r. W zakresie E. J. – nigdy ona takiego wezwania nie otrzymała ze względu na błąd w adresie jej zamieszkania, jednakże w dniu 13 stycznia 2021 roku odebrała ona pozew. Natomiast wobec A. W. należało zasądzić odsetki od dnia 25 lutego 2022 roku, bowiem pozwana nigdy nie otrzymała wezwania do zapłaty z uwagi na błąd w jej adresie zamieszkania, zaś o dochodzonym roszczeniu dowiedziała się dopiero z pozwu doręzonego jej w niniejszej sprawie w dniu 24 lutego 2022 roku.

Rozstrzygając o kosztach postępowania sąd oparł się na podstawie art. 100 k.p.c. Miał przy tym na względzie, że w stosunku do pozwanej E. J. powód wygrał proces jedynie w 24%, w odniesieniu do B. B. (1) w 23%, zaś w stosunku do pozwanej A. W. w 50%.

Łącznie koszty poniesione przez powoda wyniosły 5.979 zł i złożyły się na nie: 2.362 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, 17 zł - opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, 3.600 zł - kosztów zastępstwa procesowego. Powyższą należało podzielić na 3 części, ponieważ powód od każdej pozwanej dochodził takiej samej kwoty, co spowodowało, że w stosunku do każdej z pozwanych koszty procesu poniesione przez powoda wyniosły 1.993 zł.

Pozwane nie udowodniły, iż poniosły koszty w związku z niniejszą sprawą, zaś pozwana A. W. reprezentowana była przez adwokata z urzędu, którego koszty poniósł Skarb Państwa.

Zatem należało zasądzić na rzecz powoda:

- od E. J. kwotę 478,32 zł (24% z 1993 zł),
- od B. B. (1) kwotę 458,39 zł (23% z 1993 zł),
- od A. W. kwotę 996,50 zł (50% z 1993 zł).

Na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 98 k.p.c. Sąd obciążył powoda obowiązkiem zwrotu na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi kwoty 140 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu w części rozszerzonej.

W punkcie 5. wyroku orzeczono o kosztach pomocy prawnej udzielonej pozwanej A. W. z urzędu na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze w zw. z § 8 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r., poz. 18 t.j.), z uwzględnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. (SK 66/19, Dz.U. z 2020 r. poz. 769), a więc przy uwzględnieniu § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800). Analiza statusu adwokatów i radców prawnych oraz ich roli w postępowaniu, w którym występują jako podmioty powołane i zobowiązane do zastępstwa prawnego, prowadzi do uznania, że różnicowanie ich wynagrodzenia, tj. obniżenie pełnomocnikom z urzędu wynagrodzenia, które otrzymaliby, gdyby występowali w sprawie jako pełnomocnicy z wyboru, nie ma konstytucyjnego uzasadnienia. Stąd też Sąd Rejonowy

zastosował stawkę 3.600 zł. Biorąc pod uwagę ww. wyrok, Sąd również nie podwyższył wskazanej stawki o podatek od towarów i usług, uznając, że takie podwyższenie byłoby nieuzasadnionym zróżnicowaniem wynagrodzenia pełnomocników z wyboru i z urzędu. Taki pogląd zdaje się również wyrażać sam Sąd Najwyższy (por. postanowienie SN z 7 stycznia 2021 roku, I CSK 598/20, Lex nr 3103835), który przyznaje w swoich postępowania pełnomocnikom z urzędu wynagrodzenie, „w tym należny podatek VAT”. Jednocześnie trzeba podkreślić, iż Sąd nie był uprawniony zastosować stawki 5.400 zł, bowiem zwiększenie wartości przedmiotu sporu ponad kwotę 50.000 zł nastąpiło dopiero po rozszerzeniu powództwa, zatem należało uznać, iż zastosowanie ma § 4 ust. 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r., poz. 18 t.j.), stosownie do którego w razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłaty bierze się pod uwagę wartość zmieniają, poczynając od następnej instancji.

Mając powyższe na uwadze, orzeczono jak w sentencji.